Малая літаратурная кніжка

Злажыў ды выдаў
Мацей Рэпкаў Смаршчок
2006

З НАРОДНАГА

Чаму-ж мне ня пець,
чаму-ж ня гудзець,
калі ў маёй хатаньцы
парадак ідзець...

Чаму-ж мне ня пець,
чаму-ж ня гудзець—
мушка ў аконцы
у цымбалы б'ець.

Чаму-ж мне ня пець
чаму-ж ня гудзець—
павучок на сьценцы
кросенкі снуець..

Чаму-ж мне ня пець,
чаму-ж ня гудзець—
сучка на лычку
дабра сьцеражэць...

Чаму-ж мне ня пець.
чаму-ж ня гудзець,
калі ў маёй хатаньцы
парадак ідзець...

НАТАЛЯ АРСЕНЬНЕВА

Магутны Божа, ўладар сусьвету,
вялізных сонцаў і сэрц малых–
над Беларусьсю, ціхой і ветлай
разьлі праменьне свае хвалы.

Дай урадлівасьць жытнёвым нівам,
палеткам нашым пашлі ўмалот–
зрабі магутнай, зрабі шчасьлівай
краіну нашу і наш народ.

ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Не пакідайце мовы нашай
беларускай,
каб ня ўмерлі

ЎЛАДЗІМІР ДУБОЎКА

Песьня, ўшчунь!

Край ня знаў наш песень чыстага мажору.
поруч з весялосьцяй смутак і туга.
Гэтыя палеткі, гэтыя разоры.
нельга... льга...

Чуў я навальніцы, чуў і пушчы гоман,
і азёр, і мора гоманы я чуў.
Жалю, крыўды нейкай так было ў іх многа...
Песьня, ўшчунь!

А яна ліецца ды праз сенажаці
і з дзявочых вуснаў і з цымбальных струн.
У шчамлёткі сэрца пачало сьціскацца
не ў пару...

Хай міноры песень сэрца болем пояць –
смутак родзіць радасьць, родзіць весялосьць.
Пунсавеюць хмары над радзімым полем...
Шчасьце ёсьць!

МАКСІМ ТАНК

На шляху дзікіх гусей

Вецер кудлаты на нівах калосьсе гайдае,
стужкай дзрога з пад мокрых калёс выбягае
там, дзе бярозы плакучае зьвесілі вецьце,
там, дзе адны толькі хмары, і месяц,, і вецер.

Ноч палахлівая, летняя ноч над зямлёю
зорнаю сьцежкай адходзіць, чорны кот крадучы.ся...
Сны, што мінулі, што засталіся са мною,
з ценьмі бяроз падарожных спляліся.

Іду па шляху пясчаным, няроўным,
кій і торба песень вандроўных,
і ад астрога і да астрога плятусь–
Беларусь ты мая, Беларусь!

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

ПАГОНЯ

Як толькі ў сэрцы трывожным пачую
За краіну радзімую жах,
Успомню Вострую Браму сьвятую
І ваякаў на грозных канях.

У белай пене праносяцца коні,–
Рвуцца, ймкнуцца і цяжка хрыпяць.
Старадаўнай літоўскай Пагоні
Не разьбіць, ня спыніць, ня стрымаць!

У бязьмерную даль вы ляціце,
А за вамі,прад вамі – гады...
Вы за кім у пагоню сьпяшыце.
Дзе шляхі вашы ймкнуць і куды.

Мо яны, Беларусь, панясьліся
За тваімі дзяцьмі у здагон,
Што забылі цябе, адракліся,
Прадалі й аддалі у палон.

Беце ў сэрцы іх – беце мячамі,
Не давайце чужынцамі быць!
Хай пачуюць, як сэрца начамі
Аб радзімай старонцы баліць...

Маці родная, Маці-Краіна!
Ня усьцішыцца гэтакі боль...
Ты прабач, Ты прыймі свайго сына,
За цябе яму ўмерці дазволь!

Ўсё лятуць і лятуць тыя коні,
Срыбнай збруяй далёка грымяць...
Старадаўнай літоўскай Пагоні
Не разьбіць, ня спыніць, ня стрымаць...

ЯНКА КУПАЛА

А хто там ідзе, а хто там ідзе
Ў агромністай такой грамадзе.
–Беларусы.

А што яны нясуць на худых плячах,
На руках у крыві, на нагах у лапцях.
–Сваю крыўду.

А куды-ж нясуць гэту крыўду ўсю,
А куды-ж нясуць на паказ сваю.
–На сьвет цэлы.

А хто гэта іх, не адзін мільён,
Крыўду несьць навучыў, разбудзіў іх сон.
–Бяда, гора.

А чаго-ж, чаго захацелася ім,
Пагарджаным век, ім, сьляпым, глухім.
–Людзьмі звацца.

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

Апокрыф

1. Ад Максіма кніжніка пачатак...

. . . .

2. І Калі скончылася сем тысяч год ад стварэньня сьвету, Хрыстос ізноў зыйшоў на зямлю й хадзіў па ёй, каб споўнілася тое, аб чым сьведчылі прарокі.

3. І хадзіў Ён па ўсім Забраным Краі – і па Занёманшчыне, і па Задзьвіншчыне, і па Бярэзінскай зямлі.

4. І разам з ім сьвяты Пётра і сьвяты Юр я. Але ніхто зь людзей не пазнаваў Яго.

5. Бо йшлі яны босымі нагамі зь непакрытымі галовамі й былі адзетыя у белы кужаль ды суконныя сьвіткі, а не таго спадзяваліся людзі.

6, Таму ніхто ня ўзяў увагі на іх калі ў часе жніва прайходзілі між працуючых людзей.

7.Толькі музыка, катораму цяпер ня было чаго рабіць, ,падыйшоў да іх і сказаў. сорамна мне, бо сягоньня дзень працы і ўсе клапоцяцца каля зямлі. Адзін я нікчэмны чалавек.

8.І сказаў яму Хрыстос. ня смуціся ў сэрцы сваім. Ці-ж не твае песьні сьпяваюць яны цяпер, у часе жніва! Таму ня схіляй нізка галавы твае,, і не хавай аблічча ад вачэй людзкіх.

9.Бо няма праўды ў тым. каторы кажа, што ты – лішні на зямлі. Запраўды кажу я табе. надыйдзе яму гадзіна горычы – і чым ён разважыць тугу сваю, апроч песьні твае. Як у дзень смутку, таксама у дзень радасьці ён прызавець цябе.

10. І навучаючы яго, казаў. пад песьні кладуць чалавека ў калыску, і зы сьпевамі-ж апушчаюць у магілу яго.

11. Штодзённымі клопатамі поўніцца жыцьцё людзкое. Але калі зварухнецца душа чалавека,–толькі песьня здолее спатоліць яе. Шануйце-ж песьні свае.

12. Бо сьпяваюць нават жабы ў багне, а ці-ж ня лепшымі будзеце вы за іх.

13. Так навучаў Хрыстос музыку, Але Пётра, пачуўшы словы Яго, сказаў. Вучыцелю, у гэтай краіне ёсьць людзі, каторым няма чаго есьці. Ці-ж ня сьцісьнецца ад сораму сэрца таго чалавека, каторы, шукаючы скарынкі хлеба, прыйдзе зь песьняй да іх.

14, І адпавядаючы яму, сказаў Хрыстос. так, жыцьцё гэтых людзей цяжкое, беднае і прыгнечанае. Чаму-ж ты хочаш яшчэ пазбавіць іх красы! Мала дадзена ім – няўжо-ж трэба, каб было яшчэ менш,

15 І, абярнуўшы аблічча сваё да музыкі, папытаўся. калі пяюць песьні у вас.

16. Музыка адказаў. пяюць на Коляды, на Запусты, на Вялікдзень, на Тройцу, на Яна Купалу, у Пятроўку, на зажынках і дажынках.

17, Пяюць на радзінах і хрэсьбінах, пяюць дзіцё калыхаючы, і самі дзеці пяюць гуляючы, пяюць на ігрышчах і на вясельлях, і на хаўтурах, і ў бяседзе, і пры працы, і на вайну ідучы, і ўва ўсякай іншай прыгодзе. Ўвесь круглы тод пяюць.

18. І мовіў Хрыстос Пятру. ты, шкадуючы галодных людзей, асудзіў песьню, але самі галодныя не асудзілі яе. Жывая яшчэ душа ў народзе гэтым.

19. Тады ізноў сказаў Пётра. але няхай-жа ў песьнях будзе страва для душы, няхай будуць думкі добрыя і навучаючыя, каб апроч красы, быў у іх і спажытак чалавеку.

20. І адказаў яму Хрыстос. няма красы без спажытку, бо сама краса й ёсьць той спажытак для душы.

21. І навучаючы іх, мовіў. аглянецеся навокал! Ці-ж ня ніва калыхаецца каля нас.

22. Цяжка каля яе працаваў гаспадар і, вось бачыць. паміж збожжа ўзрасьлі васількі.

23. І сказаў ён у сэрцы сваім. хлеб адбіраюць у мяне гэтыя сінія кветкі, бо поўнаважныя каласы маглі-б узрасьці тут заміж васількоў.

24, Але, яшчэ з малалецьця краса іх прыйшлася мне да душы. І таму я ня вырву з каранём іх і ня выпляню, як усякае благое зельле. Няхай растуць і радуюць, як у малентве, сэрца маё.

25, Так казаў сабе гаспадар у сэрцы сваім! І не падняў ён рукі на васількі.

26. Я-ж кажу вам. добра быць коласам, але шчасьлівы той, каму дадзена быць васільком. Бо нашто каласы, калі няма васількоў.

27. І. кажучы так, пачуў Ён песьню жнеек, і прамовіў. слухайце, што кажуць словы гэтай песьні. Яе складалі людзі, якія ведаюць, чаго варты хлеб.

28. Яны-ж пачулі, што словы тэй песьні кажуць. няма лепш цьвяточка над васілёчка. І далей ужо моўчкі йшлі яны.

29 І босыя ногі Хрыста пакідалі на цёплым, мяккім пыле дарогі сьляды.

30. Але гора вам, людзі, бо даўно ўжо затапталі вы іх Амін.

Рукапіс гэты адшукаў Максім Багдановіч.

КАСТУСЬ КАЛІНОЎСКІ

Мужыкі, браты мае родныя!

З пад шыбяніцы маскоўскай прыходзіцца мне пісаць да вас, і можа астатні раз. Горка пакінуць зямельку родную і цябе , дарагі мой народзе. Грудзі застогнуць, забаліць сэрца, але ня жаль загінуць за тваю праўду. Прымі, народзе, да шчырасьці маё слова прадсьмертнае, бо яно як-бы з таго сьвету толькі для дабра твайго напісана. Нямаш, браткі, большага шчасьця на гэтым сьвеце, як калі чалавек мае розум і навуку. Тады ён толькі ўрадзе жыць у дастатку, і тады толькі, памаліўшыся Богу, заслужыць неба, бо, ўзбагаціўшы навукай розум, разаўе сэрца й народ свой цэлы шчыра палюбіць. Але як дзень з ноччу ня ходзіць разам, так і навука праўдзівая ня ідзе разам зь няволяй маскоўскай. А пакуль яна ў нас будзе, у нас нічога ня будзе. Ня будзе прадўы, ня будзе багацьця і ніякае навукі, адно намі, як скацінай, варочаць будуць не для дабра, а на пагібель нашу.

Ваюй, народзе, за сваё чалавечае і народнае права, за сваю веру, за зямлю сваю родную. Бо я табе з пад шыбяніцы кажу, народзе, што тады толькі зажывеш шчасьліва, калі над табою Маскаля ўжо ня будзе.

ЯЗЭП ПУШЧА

З лістоў да сабакі

Жыву цяпер я ў шумнае сталіцы
Далёка ад цябе, мой любы дружа.
Ляжыць акраец хлеба на стальніцы,
А ў збане на акне юнацтва ружа.

Вятры павеюцьхутка золкай сьцюжай,
І ліст крывавы свой яна ўроніць.
Праходзіцьме натоўп з душой няўклюжай
І ў гразь утопча, апусьціўшы скроні.

І толькі я адзін, паэт бяздомны,
Над ім схілюся й акраплю сьлязамі,
Тады забросьнеюць душы затоны
Калі ў грудзёх мой дух зусім мне займе.

А покуль б е жывой вады крыніца
І хваля творчая гарачым пульсам,
Нашто-ж мне мне пдхалімам быць, крывіцца
І ў хмары ўрэзвацца чырвоным буслам.

Лепш вольным птахам рэзаць шыр нябёсаў
І супраць ветру размахнуць крыламі.
Хто хоча– кпіце над пясьнярскім лёсам
І бэсьцьце, лайце у гандлярскай краме.

Трывожнасьць рытму песьню агартае,–
Нязнана востры боль у адчуваньнях .
Мне лепей быць звычайным бы ратаем
Чым грэх з сябе змываць ў атрутнай ванне.

Даруй, што я пішу таб е аб гэтым,–
Тваё нутро гатоў яшчэ расчуліць.
Вартуй, вартуй лепш хату да рассьвету,
Вуглоў каб не разнесьлі людзі вуліц.

Я ведаю –цяпер у вас там восень
І ночы чорныя жуду калышуць.
Вятры лісты ажоўклыя разносяць
І намятаюць гурбамі ў зацішак.

І ты адзін правёў у ноч такую
Правёў мяне ў далёкую дарогу.
Гадзіну гэту кожны год сьвяткую
І слухаю, ці ў дзьверы хто ня дрогне.

Ніхто, ніхто! Зацяты ланцугамі...
Хтось рукі заламў у далях сініх.
Вартуй, мой дружа, родны ганак,–
Пішу аб гэтым я табе з Расіі.

ЯЗЭП ПУШЧА

Мая прыгожая! Ня ведаю, адкуль ты й хто такая.
У першы раз красуню дзіўную такую спатыкаю.

Ў тваіх вачох затоена трагэдыя людзкога гора,
Здаецца мне, што з хвалямі валос тваіх вятры гавораць.

Табе паэта юны на прадвесьні зложыць песьню песень,
Акорды-сокалы ўзьвіюцца аж да зораў паднябесься.

Музыкі ўчуюць іх, і смутак струн уцехаю зальецца–
І славіць будуць ўсе імя тваё праз цэлыя сталецьці.

Паэты, ліры гучныя свае на новы лад настройце!
Ўсе славіць будзем існасьць – толькі ў вобразе ня тройцы.

Ідзе нявеста з поля ў горад, хцівым бляскам скрозь заліты,
Ідзе у зморы, – спачывае ўночы на каменных плітах.

Ідзе адна пуцінай зьбітай, торнаю да сьвету, шчасьця...
Яна у росквіце красы, у росквіце свайго юнацтва.

Вятры ўзьняліся зноў і хіляцца дубы старыя.
Я першы сладўлю імя й называю вам яго – Марыя.

ЯКУБ КОЛАС

Ад роднае зямлі, ад гоману бароў,
ад казак вечароў,
ад песень дудароў,
ад сьветлых воблікаў закінутых дзяцей
ад шолаху начэй,
ад тысячы ніцей,
зь якіх аснована і выткана жыцьцё
і злучана быцьцё і нябыцьцё, –
зьбіраўся скарб, струменіўся няспынна,
вясёлкавым ірдзеньнем мне сьпяваў,
і выхаду шукаў
адбітак родных зьяў
у словах-вобразах, у песьнях вольнаплынных.

І гэты скарб, пазычаны, адбіты,
у сэрцы пераж ыты
і росамі абмыты
дзяньніц маіх, дзяньніц маіх мінулых,
для вас, душою чулых,
як доўг, як дар
дае пясьняр.

ЯНКА КУПАЛА

О, так, я пралетар...
Яшчэ учора раб пакутны –
сягоньня я зямлі ўладар
і над царамі цар магутны.

Мне бацькаўшчынай цэлы сьвет...
Ад родных ніў я адвярнуўся...
Адно, ня збыў яшчэ ўсіх бед –
мне сьняцца сны аб Беларусі...

ЎЛАДЗІМІР ДУБОЎКА

О, Беларусь, мая шыпшына,
Зялёны ліст,чырвоны цьвет!
У ветры дзікім не загінеш,
Чарнобылем не зарасьцеш.

Пялёсткамі тваімі стану,
На дзіды сэрца накалю.
Тваіх вачэй пад колер сталі
Праменьне яснае люблю.

Варожасьць шляху не зачыніць,
У перашкодах дух расьце.
О, Беларусь, мая шыпшына!
Зялёны ліст, чырвоны цьвет.

НАРОДНАЕ

А шчука рыба ў моры
дый гуляе ва волі...
Быў у маці адзін сынка
дый той ня мае долі

Выйшаў ён зд варота
ды і стаў як сірота.
Ніхто-ж яму ня спрыяе
бо ён долі ня мае.

Ой, прадай ,маці коня–
ды каня вараннога,
ды ажані, маці, сына –
сына маладога.

Не вялела маці
каня прадаваці –
піша чорным па беламу,
трэба ў службу ўступаці.

Ой, няхай сабе піша –
я таго не баюся,
сам малады, конь вараны,
то яшчэ выслужуся.

Ой, ня дай Божа сьмерці –
ў чужым краю памерці.
Ой, хто-ж мяне захавае
ад салдацкае сьмерці...

Салдаціка убілі
пры крутой пры дарозе
Плача міла, пралівае
ўсё драбненькія сьлёзы...

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

СЛУЦКІЯ ТКАЧЫХІ

Ад родных ніў, ад роднай хаты
У панскі двор дзеля красы
Яны, бяздольныя,узяты
Ткаць залатыя паясы.

І цягам доўгія часіны,
Дзявочыя забыўшы сны,
Свае шырокія тканіны
На лад пэрсыдзкі ткуць яны.

А за вакном сьмяецца поле ,
зіяе неба з-за вакна,–
І думкі мкнуцца мімаволі
Туды, дзе расьцьвіла вясна,

Дзе блішча збожжа ў яснай далі,
Сінеюць міла васількі,
Халодным срыбрам зьзяюць хвалі
Між гор ліючае ракі,

цямнее край зубчаты бору...
І тчэ, забыўшыся, рука,
Заміж пэрсыдзкага вузору
Радзімы цьвецік васілька.

ЯЗЭП ПУШЧА

Ня змогуць завесьціся ў словах мікробы
Патручаны ўсе сулімою і воцтам.
Паэты Заходняй, Усходняй Эўропы –
Вам ліст пасылаю сакрэтнаю поштай.

Вялікую страту дзяржавам учыніць
Ня возьмуць зь яго ні цэнзурных ні мытных.
Паэты, хто дзьверы з вас першым адчыніць,
Хто схоча пачуць беларускія рытмы.

Даўно вы паэзыі ўжо ня чыталі –
Абрыдла як вам і жыцьцё і плянэта!
А ў нашай краіне пад гукі цымбалаў
Уцешныя песьні сьпяваюць паэты.

У пушчы шумлівай, дуброве зялёнай
Мы ловім і любім таемнае штосьці.
Там нашы эстрады, там нашы салёны,
К нам вецер увосень зайходзіць у госьці.

Яго мы частуем рабінавым сокам.
Каб ведалі толькі, якая ў нас восень!
Ліст кожны ўзьвіваецца ў неба высока
І ветры пад зорамі белымі носяць.

У нашых пpасторах шмат казачных шумаў.
Ці быў хто калі з вас у нашым Палесьсі
Ці бачыў, як сінія хвалі сумуюць
А людзі сьпяваюць спрадвечныя песьні.

У гэтым сягоньня і наша уцеха,
Ад гэтых вось песень мы й вучымся ладу.
Паэты у нас не разьбіты на цэхі,
Ніхто не складае дакучных балядаў.

Ў нас новыя творацца песьні і жанры,–
Ня любім мы толькі кляймо на іх ставіць.
Паслухайце раніцай, вечарам раньнім
Як ветры старонкі кніг нашых лістаюць.

Мы блізкія сёньня людзям і прыродзе,–
Ў нас пульсы крывёю зьвярынаю б юцца.
Ці чулі што-небудзь аб нашым народзе.
Ці чулі што-небудзь аб вечным бязпуцьці

Ліст гэты пішу я да вас з Беларусі
Дзе зоры вачэй аніколі ня плюшчаць...
Вітаньне з паклонам зрываецца з вуснаў.
Бывайце, бывайце!... Вітае вас
Пушча.

ВАСІЛЬ БЫКАЎ

РУЖОВЫ ТУМАН

Было іхнае сьвята, і яны з кветкамі і сьцягамі ішлі да скамянелага правадыра. Іграў аркестар. Блішчэлі трубы, ад даждджу блішчэў граніт помніка, гарадзкое навакольле адбівалася ў мокрым асфальце. Усе былі бяз кепак ці капялюшоў– сівыя, лысыя, з мокрым пушком галовы, сурова-пакутныя позіркі на старэчых тварах. Адзін нёс невялічкі вазончык бягоняў, які ашчадна трымаў аберуч, на сагнутай руцэ вісела клюка. Сярод іншых старых ён вылучаўся шыкоўнай , белай, амаль дзедмарозаўскай барадой, што ляжала на ягоных далёка не багатырскіх, змарнелых грудзёх. Як падыйшоў за іншымі да пастамэнту, няспрытна сагнуўся і паставіў свой вазончык, а, выпрастаўшыся, нязграбна, бы саромеючыся, перахрысьціўся.

–Глядзі, Барсук! – амаль з захапленьнем тузануў за рукаў сябра Вінцэсь. Жывы, ты глядзі...

Так, гэта быў Барсук, жывы і быццам здаровы, якога Ляксей зь Вінцэсем памяталі яшчэ з ваенных гадоў, як жылі ў тым горадку, дзе пражыў вайну і гэты стары, глуханямы чалавек з прозьвішчам ці мянушкай Барсук.

–І, здаецца, усё ранейшы, – не сунімаўся Вінцэсь.

Дзіўна, аднак, што ранейшы. Жыцьцё цт натура таму прычынай. Або, можа, ружовы туман падману, разьвеяцца якому ўпарта не даюць абставіны. Такія, як у гэтым выпадку з Барсуком.

Ён зьявіўся ў тым горадку-мястэчку пры бежанстве. У першыя дні вайны з Заходняй Беларусі уперамешку з войскам рынуліся і шмат якія з цывільных. Адныя ехалі на вайсковых машынах, іншыя на фурманках, а болей ішло пехатой – з клункамі, валізкамі, дзецьмі. Барсук вырваўся з пекла, падобна сам, адзін. Усе ягоныя сямейнікі недзе прапалі., і ён прыпыніўся, чакаючы іх, у мястэчку. Мабыць, думаў чясова, ды так і асеў на ўсе гады акупацыі. Жыў у старой бабкі ля рову, зарабляў, чым мог – капаў грады, сек дровы, а то рамантавзў абутак. Еў, што дадуць, часта галадаў, і ўсё чакаў, казалі, сваіх – жонку і двух дзяцей. Ды ішоў час, а сямейнікі Барсука не аб яўляліся. Часам было яму дужа кепска, але ў лес ня йшоў. Ды іхто-б яго ўзяў у лесе ў партызаны – які набытак з глуханямога. Хоць часам да яго наведваўся суседзкі хлопец Валера, які, як тое некаторыя ўведалі, меў справу зь лесам, і то

прападаў на тыдзень-другі, то цішком зьяўляўся ў гарадку. Барсук яму быў патрэбны, каб падрамантаваць боты, то наладзіць трафэйны гадзіньнік, у якім, як аказалася, неяк разьбіраўся Барсук .

Аднойчы гэты Валера заявіўся не адзін, а зь незнаёмым хлопцам, сяржантам з дэсантнікаў. Ў іх была адмысловая справа – апрабаваць прадуктовыя карткі. Так, звычайныя карткі рацыянаванага продажу крупаў, мукі, солі, якія выдаваліся службоўцам нямецкіх установаў, і якія наладзілі падрабляць у лесе. Ці, можа, у якой гарадзкой друкарні. Значыцца – фальшывыя карткі. Вядома, для такой апэрацыі апрабаваньня Валеры мог -бы паслаць сястру Нінку ці цётку Ганулю, але-ж , мабыць, іх было шкада. Т ён вечарком з напарнікам насыпаўся да Барсука.

Якраз у той тыдзень Барсук сядзеў бяз працы і бяз хлеба, даядаў апошні чыгунок бульбы, што зарабіў за рамонт коміна у суседзяў. Солі ў яго ня было даўно. А тут раптам , двое лясных гасьцей , партызанаў, гэтак сардэчна пытаюцца – як жывеш. Спачуваюць , і шчодра надзяляюць карткамі. На, схадзі у лаўку, а тавар нам прынясеш і сабе возьмеш. Нам што-нішто, галоўнае – цыгарэты, астатняе возьмеш сабе. Мы людзі вя скваплыя, мы савецкія партызаны...

Барсук ня мог паверыць – такая раскоша! І такія слаўныя хлопцы –гэтак сардэчна пашкадавалі адзінокага дахадзягу-інваліда! На тым тыдні на рынку паліцаі адабралі ў яго здатныя боты, якія хацеў памяняць на хлеб. Ды яшчэ далі высьпятка ў зад. Гэтыя-ж во –задарма даюць карткі – маргарын, соль, мука...

Ён ня йшоў – ляцеў з тымі карткамі у краму, дзе атрымаў усё, што належала. Гэтак-жа шыбаваў дадому, дзе трохі засмуціўся, бо хлопцы чамусь яго не дачакаліся. Яны прыйшлі толькі ўначы, распыталі, як і што, і яшчэ далі картак, якія дужа тады падтрымалі згаладнелага Барсука.

Пасьля вайны Барсук некалькі разоў спатыкаў у гарадку пасталелага Валеру, і кожны раз цалаваў ягоныя рукі – такі слаўны быў той партызан. Гэтак уважыў стярога! Асабліва, калі даў Барсуку даведку, быццам той – сувязны партызанскага атрада асобага назначэння » Граніт«. Менавіта тая даведка дала яму сілы жыць пасьля страты сям і. Праўда, неўзабаве ён выйшаў на пэнсыю з быткамбівату, дзе рабіў на розных работах, і нават выбіўся ў майстры. Цяпер-жа ён дужа перажываў распад СССР. Асабліва як дазнаўся, што Валера вялікі начальнік, робіць ве ў Беларусі і наўрад ці прыедзе на рэвалюцыйнае сьвята. І ўсё з прычыны кардонаў, мытняў, разрыву эканамічных сувязяў. Валеру тут яшчэ памяталі з вайны, і найчасьцей успамінаў яго з цеплынёй у старэчым позірку дзевяностагадовы Барсук.

Ужо ён быуў упэўнены, што Валера ня здрадзіў вялікай справе Маркса-Энгельса-Леніна. Ды і Сталіна таксама. І Барсук ве хацеў здраджаць, бо здрада – заўжды кепска. Як пазванілі з савету вэтэранаў, каб прыйшоў на ўскладаньне кветак да помніка правадыру, ён і прыйшоў. Прынёс свой апошні вазончык з бягонямі, бо трэба-ж было уважыць і правадыра, і змагароў за ягоную справу, і Валеру, і таго сяржанта, якія некалі гэтак уважылі адзінокага, пагарджанага нямога.

Зрэшты, пасьля вайны тая гісторыя з Барсуком стала вядомая многім.

Праўда, пра яе ня ведаў адзін толькі Барсук. Ці варта было яму пра тое расказваць. Ці паверыць.

Можа, хай жыве у сваім ружовым тумане, дажывае век і носіць вазончыкі да падножжа помніка. Тым болей , што цяпер можна ўжо перахрысьціцца –адкрыта, і нават з замілаваньнем...

ЯЗЭП ПУШЧА

Эх, вёска!
Верасьнёвая прозалаць, кроў...
Ну, чаго так зайшліся цымбалы...
Ці ня высеяць хочуць мінулага боль
палыном што у сэрца запала...

Яе выпіў я поўную чару
ў застаронку вясковых сяліб.
Мне тагды усьмяхаліся чары
калі сонца цадзілася зь ліп.

Мае вусны ня ведалі сьмеху –
ён упрочках блукаў бязь мяне .
Бывала, як едзеш з начлегу,
ён шопатам ціхім каня абміне...

Дык мае залатыя цымбалы–
высявайце балючыя зыкі!
Ня ўзыйсьці ім у новую весну!
Гэтак плача апошні музыка
ля вясковых паломаных весьніц...

МАКСІМ БАГДАНОВІЧ

У краіне сьветлай, дзе я ўміраю,
У белым доме ля сіняй бухты,
Я не самотны, я кнігу маю
З друкарні пана Марціна Кухты.

АНАТОЛЬ БЯРОЗКА

Поле, далёка-шырока поле... І неба над полем
сіняе... Неба бяздоннае... Шолах вячэрні палёў
ціхі, як песьня з грудзёў набалелых, што зь ветру парывам
па струнах вечару ймкне...І слухаюць нівы...
Гэта песьня што полымем пеніць кроў –
гэта песьня аб волі!

Там магілы дзядоў пад крыжамі пахілымі дрэмлюць –
зьдзірванелая спадчына сівых вякоў... Як чорныя раны
ўеліся доўгія цені крыжоў у шэрую зямлю,
ўп-алі на жоўць пяску, ўкрылі траву пад сабою
чорным сумам...

Гэтта, на гэтых курганах
вякамі здабычу дзялілі чужыя багі і цары
і крывавыя іх алтары
дыміліся доўга – нашай крывёю.

За полем хаты. Настрэхах мох павіс зялёны...
Зьвісьлі стрэхі над хатамі. Неба вячэрні пажар
палымее на шыбах чырваньню.Сьцелецца цень па загонах
й рабска паўзе па зямлі... Моў халодная сталь
грудзі зямлі халодны. Вецер ад родных хат –
разьвее мо гора...

Хаты – бедныя, цёмныя... Пад вашымі стрэхамі сонными
сэрца маё вашай доляй жыве, вашым болем сумуе.
Вечар пад стрэхамі сьніць сваю думу - тугу векавую...
З думай - песьняй ад хатаў шырока - разгоннаю
вечар, сэрца, магілы і поле зьліліся ў адзіны псальм –
Крывія!

І моляцца сонцу разоры –
сонцу, што ўжо дагарае на шэрым попеле хмар.

УЛАДЗІМІР ДУБОЎКА

Эх, сястрыца сінявокая мая!
Дапрадаеш кужаль, шпульку дапрадаеш...
ад кастрыцы, пылу грудзі так смыляць...
Навівайся, нітка, роўнымі радамі.

Напрадзеш на восем, мала! – дзевяць сьцен!
А старая маці у ніты укіне.
Будзе кужаль гэты ў бёрдах шалясьцець,
панажы заляскаюць – весялей дзяўчыне...

Вытчаш, вытчаш плацянковыя страі,
ручнікоў таксама у нітоў дванаццаць...
Кросны, ты і нітка – вось і утраіх...
– Будзеш над ставамі нізенька схіляцца...

Толькі-ж не забудзься, мілая мая
на адну апошнюю выткаць мне кашулю,
бо і мне балюча грудзі так смыляць,
толькі я далёка, дык таму ня чуеш...

ЯНКА КУПАЛА

Чужым

Мы вас прынялі хлебам і соляй–
Людзі чужыя,
Стрэлі вас ласкай нашага поля
Кветкі жывыя.

Нашы сасонкі шумнага бору
Далі вам хаты,
Далі загонаў нашых разоры
Гонар багаты.

Пух і аўчынкі нашага хову
Грэлі зімою,
Птушкі вам гралі з нашай дубровы
Гімны вясною.

Ценем тулілі вас у сьпякоту
Нашы чарэшні,
Нашыя жнейкі ў жніўну работу
Пелі вам песьні.

Вашым патомкам нашыя маткі
Песьні складалі,
Ў сэрцах дзіцячых праўдаў пачаткі–
Сеў засявалі

Верны славянскім спадкам, браточна
Ў госьцях вас мелі,
І шанавалі людзка, сьвяточна
Ў будні, ў нядзелі.

. . . .

Сотні лет песьцім днямі і ночай
Госьця на шыі –
Зьмея, што з пуняў скарбы валоча,
Скарбы чужыя.

Вы ўжо забылі, людзі здарэньня,
Дзе ваш прыпынак,–
Вывелі ў гандаль славу, сумленьне –
Праўду на рынак.

Сьлепа зракліся сораму, ўвагі,
Ў хорамы селі, –
Брацьцям-жа ўзьдзелі лапці, сярмягі,
Торбы надзелі ...

Людзі чужыя! Хтось калісь зьліча
Вашу нам шкоду.
Зьліча праступкі ... к суду пакліча
Крыўда народу.

ВАЦЛАЎ ЛАСТОЎСКІ

СОЖ І ДНЯПРО

Сярод глухіх пушч, цёмных бораў, на прыгорку, стаялі калісь старыя-прастарыя харомы вялікага валадара ,сіваваласага старца Рыдана. З канца ў канец зямлі слыў Рыдан багацьцем нялічаным, а над усе багацьці славілася скрытая за дванаццацьцю дзьверамі, дванаццацьцю замкамі залатая Рыданава карона. Як адмыкалі замкі, адчынялі дзьверы і выносілі тую карону на сьвет, то, калі на сьвеце была ноч, яна днём станавілся, а калі была зіма, то перамянялася ў лета – так зігацелі дарагія каменьні на Рыданавай залатой кароне.

Завідавалі суседнія валадары і князі гэтай кароне і пастанавілі дабыць яе ў Рыдана. Сазвалі варажбітоў і знахароў і загадалі ім прыдумаць спосаб, каб украсьці карону з Рыданавага скарбца. Варажбіты і знахары думалі тры дні і тры ночы і прыдумалі разрыў траву, каторай, калі дакрануцца замкоў, то самі адчыняюцца, ды сон-траву, зярняткамі каторай калі пасыпаць, то ўсё наўкруг засынае. Прыдумаўшы гэта, паслалі зладзеяў красьці залатую Рыданаву карону. Тыя, прышоўшы пад харомы, сыпнулі сон-зельле, і ўся варта паснула. Крануліся разрыў-травою замкоў, і замкі паспадалі. Тады ўзялі яны залатую Рыданаву карону і пусьціліся назад.

Устаў раніцай сівы Рыдан, падыйшоў да вакна, ажно глядзь –усе варты покатам сьпяць, увесь народ у сьне безпрабудным валяецца. І зразумеў старац адразу, што няма у скарбцы яго залатой кароны. Падыйшоў ён тады да звана, ударыў раз, ударыў два, і разбудзіліся два Рыданавы сыны–Сож і Дняпро. Зьвярнуўся бацька да Дняпра і кажа «Вазьмі, сынок, сталёвую зброю, каваны меч, і бяжы садамі, лугамі аж да скалістых гор – мо дагоніш цікунцоў з каронай. »

Схапіўся Дняпро і чым хутчэй пабег, а Сож астаўся пры бацьку. Сеў на залаты пасад стары Рыдан і кажа сыну

–«Прылажы, сынку, вуха да зямлі, паслухай, ці бяжыць Дняпро»

Прылажыў Сож вуха да зямлі і кажа

–Бегма - бяжыць і не стаміўся яшчэ.

І другі раз кажа бацька

–Прылажы,сынку, вуха да зямлі, паслухай!

Прылажыў сын вуха да зямлі і кажа

–Бяжыць,але цяжка дыхае – шум зямлёй ідзе.

І ўтрэцьце сказаў бацька паслухаць сыну. Сын прылажыў вуха да зямлі і кажа

–Гул зямлёй ідзе і крык вялікі.

Тады ўстаў Рыдан з пасаду і кажа

–Бяжы-ж ты, сынку, імхамі-балотамі на падмогу яму, бо сам адзін не праб еццa ён праз скалістыя горы

Пусьціўся Сож імхамі-балотамі на падмогу брату, а стары бацька сам астаўся ждаць сыноў. Доўга ждаў стары, а не даждаўшыся, з маркоты пачаў плакаць

–Бадай вам, дзеткі мае, сьлязамі разьліцца!

Ды ўлучыў ён такі мамэнт, што такі запраўды разьліліся сьлязамі браты і стары бацька – у рэкі ўсе тры зьмяніліся.

Дняпро плыве садамі ды лугамі, Сож імхамі ды балотамі, а Рыдан – куды вочы глядзяць. А з таго часу ўсе сілы лясного краю плывуць у чужое мора і там прападаюць.